

Konstnärernas Riksorganisation.

Stödstrukturerna för kultur missgynnar bild- och formkonstnärerna

Av Sara Edström, 10 oktober 2021

Den samhällskris som corona-pandemin orsakat har inneburit långtgående konsekvenser för kulturlivet och därmed för alla enskilda bild- och formkonstnärer. Konstnärernas Riksorganisation har tittat närmre på hur utfallet av de olika nationella krisstöden har nått de yrkesgrupper som vi företräder. ”Stödstrukturerna inom kulturområdet missgynnar bild- och formkonstnärerna redan från början”, menar Konstnärernas Riksorganisations ordförande Sara Edström. ”Konstnärsnämndens stipendier är den stödform som tydligast når ut direkt till den enskilde konstnären, men så fort pengarna ska filtreras via arrangörer och kultursamverkansmodellen, så som Kulturrådets stöd är utformade, så blir det inte mycket kvar till bild- och formområdet”.

Den 29 september upphävdes alla restriktioner om deltagartak för offentliga tillställningar, vilket välkomnades med lättnad av ett pressat kulturliv. Men vi lever fortfarande i en tid av osäkerhet. Det vi absolut vet är att den samhällskris som corona-pandemin orsakat innebär långtgående konsekvenser för kulturlivet och därmed för alla enskilda bild- och formkonstnärer. Därför välkomnar vi den översyn av hur kulturlivet drabbats av pandemin som påbörjats av Myndigheten för kulturanalys och som inleds med rapporten *”Ett år med pandemin”* som publicerades den 6 oktober. Vi konstaterar att rapporten på ett bra sätt täcker in den mångfald av konsekvenser pandemin haft för kulturlivet och de insatser som gjorts av framför allt den offentliga sektorn men noterar att den inte fångar in hur insatserna nått fram till bild- och formkonstnärerna. Därför har vi sammanställt siffror på hur utfallet av de olika nationella krisstöden har nått denna grupp.

Det vi kan konstatera utifrån dessa siffror är att vårt påverkansarbete under våren 2020 ledde till resultat.

- Vi gick tidigt ut med att vi såg stipendier som ett bra sätt att stödja bild- och formkonstnärerna och kan konstatera att Konstnärsnämnden under 2020 fördelade 57% fler ordinarie arbetsstipendier än under 2019 och att procentandelen av Konstnärsnämndens krisstipendium som gick till bild- och formkonstnärer ökade från 16% våren 2020 till 40% i januari 2021.
- Ett av våra första förslag till krisåtgärd var att höja anslagen till inköpsbudgetar, vilket bidrog till att regeringen anslog 25 miljoner kronor vardera till Moderna Museet och Statens Konstråd att köpa in samtida konst för.
- Gemensamt med Bildupphovsrätt drev vi på för att anslagen till systemet med individuell visningsersättning (IV) måste förstärkas och fick igenom en ökning med 10 miljoner kronor för 2020 – ett tillskott som nu permanentas.
- Vi noterar också att regeringen lyssnat på oss vad gäller utökat stöd till centumbildningarna och kollektivverkstäderna.

Däremot ser vi att den allra största delen av regeringens krisstöd till kulturen fördelades via Kulturrådet (1,17 miljarder kronor under 2020 och 1,67 miljarder kronor 2021) och här kommer bild- och formområdet rejält på efterkälken.

- Enbart mellan 1% och 4% har gått till våra grupper av de olika krisstöden från Kulturrådet för 2020.
- Av de stöd som Kulturrådet fördelat som regionalt krisstöd år 2020 sipprade en beklämmande liten andel, bara 4,9%, ner till verksamheter inom bild och formområdet.
- Inte heller de stöd som riktats till näringslivet har nått bild- och formkonstnärerna eftersom deras verksamheter ofta inte passar in i de mallar som används för stödgivning, eftersom deras verksamhet i stor utsträckning bedrivs som enskild firma. 84% av de svarande i vår senaste medlemsenkät om hur de påverkats av pandemin uppgav att de inte kunnat ta del av något som helst av regeringens krisåtgärder som riktar sig till företagare.

Vi drar slutsatsen att stödstrukturerna inom kulturområdet redan från början missgynnar bild- och formkonstnärerna. Konstnärsnämndens stipendier är den stödform som tydligast når ut direkt till den enskilde konstnären, men så fort pengarna ska filtreras via arrangörer och kultursamverkansmodellen, så som Kulturrådets stöd är utformade, så blir det inte mycket kvar till bild- och formkonstnärerna.

Statistik från de olika stödordningarna

Konstnärsnämndens krisstöd

TABELL 1: Fördelning av Konstnärsnämndens krisstöd enligt återrapportering till regeringen 2021-06-30:

Kristipendium	Miljoner kr	Till bild och form	Beviljandegrad
1) april 2020	70	16%	59%
2) oktober 2020	219	38%	93%
3) januari 2021	359	40%	86%

I juni 2021 tilldelades Konstnärsnämnden ytterligare 92 miljoner kronor att fördela i krisstöd. Enligt Konstnärsnämndens hemsida fördelades 40,8 miljoner kronor av dessa medel i september till de som sökte krisstipendium 3 men fick avslag eftersom de då tilldelade medlen inte räckte till alla som sökte. Resterande medel fördelas som arbetsstipendier till de som redan sökt för 2021.

Konstnärsnämndens ordinarie stipendier och bidrag

Enligt Konstnärsnämndens återrapportering till regeringen 2021-06-30 så fördelades totalt 57 procent fler arbetsstipendier 2020 jämfört med 2019 och rapporten uppger också att Konstnärsnämnden 2021 fick en ökning av anslagen för de ordinarie stipendierna på 30,5 miljoner kronor vilket motsvarar en ökning på 15 procent.

Kulturrådets krisstöd

Under 2020 fördelade Kulturrådet sammantaget 1 172 miljoner kronor och under våren 2021 1 678 miljoner kr. Siffrorna är hämtade från Kulturrådets skrivelser: "Rapport: Krisstöd till kulturen 2020 – behov och utfall" (2 mars 2021), hemsidesartikeln "Vårens krisstöd 2021" och publikationen "Regionalt krisstöd" från 15 juni 2021. Den 7 oktober 2021 konstaterade Kulturrådet på sin hemsida att "bildkonstens andel har ökat jämfört med tidigare krisstödsomgångar". Det återstår att se hur stor andel av de ansökningarna som också går till bild- och formområdet.

TABELL 2: Kulturrådets krisstöd

Stödomgång	Miljoner kr	Syfte	Till bild och form*
1) 24 april 2020	329	inställda och uppskjutna evenemang	3%
2) 4 oktober 2020	403	inställda och uppskjutna evenemang	1%
	439	särskilda behov	4%
3) 4-6 maj 2021	278	inställda och uppskjutna evenemang	-
18-20 maj 2021	1 400	särskilda behov	-

* För stödomgång 1 och 2 anger kolumnen "Till bild och form" i tabell 2 andelen av det beviljade beloppet som tilldelats bild- och formområdet. Vi inväntar rapport från Kulturrådet rörande detaljer hur stödet i omgång 3 har fördelats.

Övriga krisstöd till kulturen

Stöd till Centrumbildningarna

I oktober 2020 avsattes 10 miljoner kronor i krisstöd till centrumbildningarna för 2020. Av dessa medel erhöll Konsthantverkscentrum 850 000 kr och Konstnärscentrum 1,1 miljon kr. Den 23 juni 2021 anslog regeringen ytterligare 15 miljoner kronor att fördelas av Kulturrådet. Till detta fick centrumbildningarna ett utökat verksamhetsstöd för 2021. Konstnärscentrum fick 700 000 kr och Konsthantverkscentrum 535 000 kr mer jämfört med 2020 (dessa siffror har hämtats från Kulturrådets listor med beviljade bidrag).

Regionalt krisstöd

Enligt Kulturrådets publikation "Regionalt krisstöd" så fördelades 150 miljoner kronor i regionalt krisstöd via kultursamverkansmodellen för 2020. Av dessa medel gick 4,9 % till bild- och formområdet. I juni 2021 beslutade Kulturrådet att fördela ytterligare 195 miljoner kronor till regional kulturverksamhet under 2021. Regeringen föreslog i höstbudgeten september 2021 en ytterligare förstärkning av kultursamverkansmodellen med 100 miljoner kronor per år. Hur stor andel av dessa anslag som kommer att gå till bild- och formområdet är i dagsläget inte

klart, och hur mycket som går vidare till de grupper som vi företräder finns det inga uppgifter om vad gäller krisstöden via kultursamverkansmodellen. Vi uppskattar utifrån statistiken att de regionala krisstöden som går vidare till bild- och formkonstnärerna endast kan uppfattas som marginella.

Ökade inköpsbudgetar

Regeringen uppdrog till Moderna Museet och Statens Konstråd genom regleringsbrev för 2021 att öka statens förvärv av konst för att stötta det svenska konstlivet under coronakrisen och anslog sammanlagt 50 miljoner kronor för inköp av konst. Vi beklagar att inte motsvarande satsningar för inköp av konsthantverk och design genom Nationalmuseum har genomförts.

Upphovsrättsliga ersättningar

Den individuella visningsersättningen i det så kallade IV-systemet stärktes med 10 miljoner kronor för år 2020. Knappt 67 miljoner kronor fördelades då. Från och med 2021 har anslaget för IV-ersättningen förstärkts permanent till drygt 66 miljoner kronor.

Kollektivverkstäderna

Enligt ett pressmeddelande från Kulturrådet den 29 januari 2021, gick sammanlagt 1,3 miljoner kronor till kollektivverkstäderna år 2020, en ökning från 2019 med en miljon kronor. När vi summerar Kulturrådets listor för beviljade bidrag för 2021 ser det ut som att stödet till kollektivverkstäderna ökade ytterligare, till 1,6 miljoner kronor.

Bild- och formkonstnären som företagare

Konstnärsnämnden konstaterar i sin rapport om corona-krisstöden för 2020 att företagande konstnärer generellt har svårt att uppfylla de kriterier som krävs för att få till exempel omställningsstöd eller omsättningsstöd. Men konstnärernas villkor har varit kända sedan länge och vår ståndpunkt är att det är ett misslyckande att krisstöden inte har anpassats efter dessa villkor.

84% av de svarande i vår senaste medlemsenkät om effekterna av pandemin, som vi publicerat på vår hemsida under rubriken "Hur mår vi nu? Lägesrapport 2 från bild- och formkonstnärerna i coronatider", uppgav att de inte kunnat ta del av något som helst av regeringens krisåtgärder som riktar sig till företagare.

Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare

Hittills har 653 miljoner kronor fördelats (till och med 2021-01-31). I statistiken finns inte näringsgren registrerat, så vi vet inte hur många företag inom näringsgrenar med SNI-kod 90 (Konstnärlig och kulturell verksamhet) som beviljats stöd. Vi kan därför inte bedöma om denna stödåtgärd nått konstnärernas företag.

SNI är en förkortning för "svensk näringsgrensindelning" som är en standard för att klassificera företag och arbetsställen efter vilken verksamhet de bedriver. SNI är viktig för bland annat ekonomisk statistik.

Omställningsstöd

Fram till och med 12 april 2021 hade 1 769 ärenden beviljats inom branscher med SNI-kod 90 (Konstnärlig och kulturell verksamhet) och det beviljade beloppet var sammanlagt på drygt 95 miljoner kronor. Företag som har kunnat söka stödet ska ha haft en nettoomsättning på minst 250 000 kronor året före krisen. Stödet gäller endast för fasta kostnader. Eftersom många konstnärer med enskild firma har låga fasta kostnader har de inte kunnat söka stödet, även om de hade haft en omsättning över 250 000 kronor. Dessa förhållanden har vi också påtalat i ett yttrande till Finansdepartementet.

Korttidsarbete – ibland kallat korttidspermittering

Under 2020 beviljades 1 682 företag inom Konstnärlig och kulturell verksamhet stöd för korttidsarbete. De beviljades drygt 330 miljoner kronor. Inte ens 2% av de som svarade på vår senaste medlemsenkät om effekterna av pandemin, har kunnat nyttja möjligheten till korttidsarbete. De flesta bild- och formkonstnärerna driver sin verksamhet som enskild firma och har helt enkelt inte kunnat ta del av denna stödform.

Hyresrabatt

Inom Konstnärlig och kulturell verksamhet har hyresvärdar sökt rabatt för 658 hyresgäster av vilka 586 beviljats. Det företagsstöd som nått flest av våra medlemmar enligt enkäten "Hur mår vi nu?" är hyresnedsättningar, men ändå uppger inte fler än 7,5% att de beviljats ett sådant stöd.

Företagare och arbetslöshetsersättningen

Tyvärr har vi inga uppgifter på hur många konstnärer med företag som har fått arbetslöshetsersättning och i vilken mån de lagt sitt företag vilande eller avvecklat detta. För företagare har ett undantag införts under pandemin som innebär att den som lägger sitt företag vilande under 2020 och 2021 ska undantas från regeln om att det behöver gå minst fem år innan ett nytt uppehåll kan göras. Det har också tillfälligt införts en möjlighet för en företagare att vidta vissa begränsade åtgärder i näringsverksamheten och samtidigt få arbetslöshetsersättning.

Bara 3% av de som svarat på vår medlemsenkät "Hur mår vi nu?" uppgav att de har kunnat använda sig av de förändrade reglerna för A-kassa.

Vi har verkat för att arbetsförmedlingens kurser och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder ska kunna nyttjas av de som har egen firma, och i den frågan inväntar vi besked från AF:s generaldirektör.

Källor

Statistiken i ovanstående artikel har hämtats i huvudsak från dessa källor.

Konstnärsnämnden, *Coronapandemins konsekvenser för konstnärers villkor – Återrapportering av regeringsuppdrag*,
rapport 2021:3, 2021-06-30.

Konstnärsnämnden, *Krisstipendium 3, bifall, bilaga 1, Bild och Form*.
Rapport KN 2021/15,

Konstnärsnämnden, *6300 konstnärer beviljas Krisstipendium 3*,
hemsidesartikel, 2021-05-04.

Kulturrådet, *Rapport: Krisstöd till kulturen 2020 – behov och utfall*,
rapport, 2 mars 2021.

Kulturrådet, *Vårens krisstöd 2021*, hemsidesartikel.

Kulturrådet, *Regionalt krisstöd*, publikation, 15 juni 2021.

Kulturrådet, *Konsthantverksgrupper och kollektivverkstäder viktiga för konstnärer*,
hemsidesartikel, 26 januari 2020

Kulturrådet, *Bildkonst, form och konsthantverk – Konstnärliga produktionsplatser*,
fördelning för år 2021, 19 januari 2021.

Konstnärernas Riksorganisation, *Hur mår vi nu? Lägesrapport 2 från bild- och
formkonstnärerna i coronatider*,
hemsidesartikel, 21 oktober 2020.

Bildupphovsrätt, *Nästan 132 miljoner till bildskaparna förra året*,
pressmeddelande, 7 maj 2021.